

жінку-трудівницю міста та села, домогосподарку, матір. Окрім цих періодичних видань до дослідження залучені публіцистичні праці (О. М. Коллонтай «Труд женщины в эволюции хозяйства»; В. І. Ленін «Очередные задачи советской власти», «О характере наших газет»).

На сторінках періодичних видань 1920-х рр. можна виділити три основні складові образу жінки: жінка-трудівниця, делегатка, домогосподарка. У формуванні образу жінки-трудівниці варто визначити кілька акцентів. Перший полягає в показі жінки-трудівниці, яка стає помічницею робітнику в його праці і бере разом з ним участь у вирішенні питань заводського життя («робітниця від станка», а пізніше – «робітниця від станка та плуга»). Разом із цим розповсюджувалося негативне бачення домашньої праці («некваліфікована робоча сила»), яка концентрує увагу на індивідуалізмі, а не колективізмі та наданні ключової ролі виключно виробничій діяльності жінок-трудівниць. Інший акцент образу жінки-трудівниці дає змогу визначити основні сфери діяльності на шляху фемінізації робочої сили, які здійснювалися у важкій промисловості («основний спосіб перебудови побуту»), а сама жінка сприймалась лише як «опановувачка маскулінного виробництва».

У періодиці цього часу відчутна невизначеність в оцінці значимості жіночої трудової діяльності, паралельному існуванні трьох протилежних за суттю і значенням, але близьких за способом їх формування образів. Образ домогосподарки на шпальтах журналів набуває негативного контексту. Домашня праця сприймається як «отупляюча і дріб'язкова», направлена на індивідуальне, а не колективне господарство. Відповідно до цього дружини робітників, які не працювали на виробництві, вважались «некваліфікованою робочою силою», дещо нижчими поряд з «робітницею від станка», і потребували організації з боку останніх. У цьому ключі і з'являється новий образ – жінки-делегатки. Активізація політичної участі жінок мислилась як закономірний перехід від досягнення елементарної загальноосвітньої грамотності і уявлень про гігієну до політичної грамотності, а від грамотності – до активності. Така жінка стає вірним товаришем вчорашньої господарки. А сама делегатка стає наділеною новими психологічними характеристиками, котрі були властиві лише політично активним чоловікам. Такі зміни сприяють появі на сторінках журналів цілком унікальних жіночих зображень та характеристик.

У 1920-ті рр. жіночі образи в періодичній пресі формувалися різними способами: через теорію, політичну практику і за допомогою художніх засобів. Силами редакцій партійні ідеологи створювали на сторінках видань нормативні візуальні образи, які вбудовувалися в загальну ідеологічну концепцію «радянської людини» і диктували зразки суспільної поведінки безпосередньо для жінок. Більшовицьке керівництво вбачало у цих кроках свого роду стратегію, яка виявилась дієвою і вплинула на формування свідомості читача та репрезентацію бажаного образу. Водночас політика українізації дозволила редакціям журналів УСРР зосередитись на національних рисах, які знайшли вираження не тільки у зображенні жінки в одязі з традиційними національними рисами. Офіційно трансльований образ відображав не тільки бажані, але і справжні риси радянської жінки-трудівниці. Усі ці фактори вплинули на створення цілком унікального жіночого образу на сторінках періодици.

Роль Харківського університету у виданні «Памятной книжки Харьковской губернии» (1862-1868 рр.)

Янкул Олексій

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ayankul93@gmail.com*

У 1805 р. в Харкові відбулась визначна подія – було відкрито університет. Цього ж року в ньому почала функціонувати друкарня. Саме тут були видані перші газети на теренах Наддніпрянської України: «Харьковский еженедельник» (1812 р.), «Харьковские известия» (1817 р.), журнали «Украинский вестник» (1816 р.), «Харьковский Демокрит» (1816 р.) та ін. Проте Харківський університет і його друкарня стояли не лише біля витоків місцевих газет і журналів, але й статистико-інформаційних видань на цих землях, доступних широкому

колу читачів. Першим таким збірником була «Памятная книжка Харьковской губернии», яка видавалася раз на рік в період з 1862 по 1868 рр. Тому метою нашого дослідження є з'ясування того, яке відношення до цього видання мав університет.

Актуальність даної теми пов'язана з тим, що в наш час підвищився інтерес дослідників до вивчення періодичних видань різного характеру. І в цьому контексті дослідження зв'язків між різними установами, що мали відношення до їхнього друку, є важливою складовою. До того ж, «Памятная книжка Харьковской губернии» як джерело ще не була комплексно досліджена фахівцями.

Джерельну базу роботи складають 7 випусків «Памятной книжки Харьковской губернии», а також документи, що відносяться до діяльності Харківського губернського статистичного комітету, які зберігаються в Державному архіві Харківської області (фонд 51).

При підготовці роботи використовувалися загальні методи аналізу та синтезу, а також спеціальні історико-порівняльний та історико-генетичний.

У 1862 р. Харківський губернський статистичний комітет розпочав видавництво першого на території губернії статистико-інформаційного збірника «Памятной книжки Харьковской губернии», який не лише розсилався до різних установ, а й знаходився у вільному продажі. Видання містило як статистичні дані з багатьох аспектів губернського життя, так і оглядові статті з історії краю, його природи тощо. Укладачем всіх номерів був випускник Харківського університету Я. Я. Голяховський, який на той час обіймав посаду секретаря комітету. Також слід зазначити, що «Памятная книжка...» протягом свого існування друкувалася в університетській друкарні. Одним з традиційних розділів у ній були відомості різноманітного характеру про Харківський університет.

Університетські професори активно долучилися до роботи Харківського губернського статистичного комітету. Так, наприклад, відомо, що його членами були професори Н. Д. Борисяк, О. С. Чернай, В. А. Кочетов (ректор університету в 1862-1872 рр.), А. С. Пітра та ін. Вони брали безпосередню участь і в виданні «Памятной книжки...». На зборах комітету вони обговорювали черговий випуск, вносили пропозиції щодо його покращення. Дехто з них писав статті для видання. Так, наприклад, у випуску на 1868 р. надрукована стаття професора Н. Д. Борисяка «Местонахождения железных руд в Харьковской губернии».

Студенти університету також мали відношення до роботи комітету та «Памятной книжки...». Відомо, що вони брали участь в обробці статистичних таблиць, які друкувалися в збірнику. Також їх долучали до збору інформації про кількість населення, яка також розміщувалася на сторінках видання.

Таким чином, випускники, професори, та студенти Харківського університету мали безпосереднє відношення до видання першого на Харківщині щорічного статистико-інформаційного збірника «Памятная книжка Харьковской губернии», який є одним з цінних джерел місцевої історії. Він був «першою сторінкою» славнозвісного «Харьковского календаря» – своєрідного літопису життя губернії.